

Position paper CBS tbv rondetafelgesprek Wet Markt en Overheid, 8 september 2022

2 september 2022

De Wet Markt en Overheid en het CBS

Het doel van de Wet Markt en Overheid is om oneerlijke concurrentie door de overheid te voorkomen als zij economische activiteiten uitvoert. De wet bevordert daarmee een gezond ondernemersklimaat in Nederland. Het Centraal Bureau voor de Statistiek onderschrijft vanzelfsprekend het belang van een gezond ondernemersklimaat en is van mening dat naast overheden ook marktpartijen van groot belang zijn om overheden te helpen met de opgaven waarvoor zij gesteld zijn. Tegelijkertijd is het van belang om het onderscheid tussen economische activiteiten en overheidstaken goed in het vizier te houden. Het CBS heeft de wettelijke taak van overheidswege statistieken te produceren voor praktijk, beleid en wetenschap. Het is essentieel dat politiek, overheden, wetenschappers maar ook media en burgers kunnen beschikken over betrouwbare en objectieve statistische informatie die nodig is voor de uitoefening van hun (publieke) taak. Het is de wettelijke taak van het CBS om in deze behoefte te voorzien.

De Wet Markt en Overheid (onderdeel van de Mededingingswet) bevat gedragsregels waaraan bestuursorganen zich moeten houden als zij economische activiteiten verrichten. De wijziging van de wet die nu voorligt, betreft vooral de 'algemeen belang bepaling'. Het CBS heeft nog nooit een beroep gedaan op deze bepaling. Deze wijziging heeft voor het CBS dan ook geen gevolgen.

Economische activiteiten CBS van gering financieel belang

Het CBS heeft slechts beperkt economische activiteiten en houdt zich daarbij aan de gedragsregels van de Wet Markt en Overheid.

Concreet betreffen de economische activiteiten van het CBS enerzijds de uitgifte van licenties voor Blaise en anderzijds statistisch onderzoek op verzoek van derden (zijnde private partijen). Blaise is een softwarepakket voor vragenlijstonderzoek dat in eigen beheer en primair voor eigen gebruik door het CBS is ontwikkeld en inmiddels aan een groot aantal andere partijen, voornamelijk statistische bureaus van andere landen, ter beschikking wordt gesteld tegen de integrale kostprijs. In totaal bedroegen de opbrengsten in 2021 uit de uitgifte van Blaise-licenties € 3,9 mln, 1,9% van de totale opbrengsten van het CBS. Waar het gaat om statistisch onderzoek op verzoek van derden stelt het CBS zich terughoudend op indien de werkzaamheden door marktpartijen kunnen worden uitgevoerd. De totale opbrengsten uit statistisch onderzoek op verzoek van derden bedroegen in 2021 € 1,4 mln, 0,7% van de totale opbrengsten van het CBS. Het financieel belang van de economische activiteiten is voor het CBS dus gering. Vanzelfsprekend worden, naast de gedragsregels van de Wet Markt en Overheid, voor deze activiteiten ook de voorschriften die zijn opgenomen in de Wet op het CBS onder artikel 5 en de Regeling werkzaamheden derden CBS en de Beleidsregel taakuitoefening CBS (zie hierna) zorgvuldig in acht genomen. Daarmee wordt voorkomen dat de economische activiteiten van het CBS leiden tot oneerlijke concurrentie.

Aanvullende regelgeving

Op 1 juli 2020 zijn de Regeling werkzaamheden derden CBS en de Beleidsregel taakuitoefening CBS van kracht geworden. De Regeling en de Beleidsregel bevatten procedurele regels die het CBS moet volgen bij verzoeken om aanvullende statistische informatie. Het CBS heeft een competitive neutrality officer (CNO) aangesteld die toeziet op de correcte uitvoering van deze regelingen en daarnaast een klachtenregeling ingesteld voor bedrijven die zich benadeeld voelen – met een onafhankelijke, externe klachtencommissie. Deze commissie heeft tot op heden slechts één klacht

ontvangen en wel van een marktpartij waarvan het verzoek door het CBS op basis van de Regeling was afgewezen. De Raad van Advies van het CBS, onder voorzitterschap van de heer Gerrit Zalm, heeft een toezichthoudende rol ten aanzien van de uitvoering van deze regelgeving. De heer Henk Don, voormalig bestuurslid van de Autoriteit Consument en Markt, is om die reden als extra lid toegevoegd aan de Raad van Advies vanwege zijn kennis van mededingingsvraagstukken. De eerste tussenrapportage van de CNO is door de minister van Economische Zaken en Klimaat op 28 september 2021 aan de Tweede Kamer aangeboden, de tweede op 30 augustus 2022.

Statistiek is publiek goed, kansen voor bedrijven

De statistieken die het CBS maakt zijn publiek goed. Alle resultaten van de onderzoeken van het CBS worden openbaar gemaakt en zijn publiekelijk toegankelijk. De resultaten worden ook gratis als open data beschikbaar gesteld. Daarnaast stelt het CBS onder strikte voorwaarden ook beveiligde microdata beschikbaar voor statistisch en wetenschappelijk onderzoek. Andere organisaties, waaronder diverse marktpartijen, worden zo in staat gesteld de data van het CBS te gebruiken voor verder onderzoek. De hoeveelheid microdata die beschikbaar is, alsmede het aantal gebruikers is de afgelopen jaren gestegen. Door de beschikbaarstelling van open data en microdata en door te investeren in de toegang tot die data, werkt het CBS voortdurend aan het vergroten van de maatschappelijke meerwaarde van de data.

Het CBS werkt bovendien ook veelvuldig samen met marktpartijen, onder meer bij de prijswaarneming, informatie over de energietransitie, regionale arbeidsmarktinformatie, statistieken over de transportsector en de informatie over het midden- en kleinbedrijf.

Informatiebehoefte is groot; aanvullende werkzaamheden CBS tegen integrale kostprijs

Het CBS produceert jaarlijks een groot aantal statistieken. Dit betreft bijvoorbeeld de economische groei (BBP), overheidstekort en –schuld, werkgelegenheid, energieverbruik, milieurekeningen en bevolking. Het CBS maakt veel statistieken voor nationale prioriteiten, veelal op verzoek van overheden en ook van de Tweede Kamer. Het CBS Jaarplan¹ bevat een beschrijving van het werkprogramma. Voorbeelden zijn de monitor brede welvaart (verzoek van de Tweede Kamer, gefinancierd door EZK), pensioen- en AOW-aanspraken (verzoek SZW), monitor langdurige zorg (verzoek VWS), verdeelmodellen voor het gemeente- en provinciefonds (verzoek BZK), de veiligheidsmonitor (verzoek JenV) en regionale economische informatie (verzoek EZK). Een volledig overzicht van de statistieken van het CBS is te vinden op de website van het CBS.²

Naast deze reguliere statistieken voert het CBS op verzoek ad hoc statistisch onderzoek en statistische analyses uit op verzoek van vooral overheden en de Tweede Kamer. Recente voorbeelden zijn het onderzoek naar sterfte en oversterfte in 2020 en 2021 op verzoek van de Tweede Kamer en over uithuisplaatsingen van kinderen van gedupeerden van de toeslagenaffaire op verzoek van het ministerie van Justitie en Veiligheid.

In de Beleidsregel taakuitoefening CBS is een aantal gedragsregels vastgelegd waaraan het CBS zich houdt bij verzoeken om aanvullende statistische diensten. Het CBS brengt bovendien voor zijn werkzaamheden altijd de integrale kostprijs in rekening. Daarmee eerbiedigt het CBS de regels voor een eerlijk speelveld, ook waar het gaat om de activiteiten die vallen onder de wettelijke taak van het CBS.

¹ <https://redactie.cbs.nl/-/media/cbs/over-ons/organisatie/cbs-jaarplan-2022.pdf>

² <https://www.cbs.nl/-/media/cbs/over-ons/organisatie/welke-statistieken-maken-we-in-2022.pdf>